

KENEVİR: BİNLERCE YILLIK DOĞAL LİF KAYNAĞI

Kenevir bitkisinden elde edilen doğal lifler binlerce yıldır iplik, kumaş veya halat yapımında kullanılmaktadır. Dünyanın en eski kumaşlarından birinin 9 bin yıl önce Konya'nın Çumra ilçesi yakınındaki Çatalhöyük'te üretildiği belirlendi. Arkeologların 2014'te yaptığı kazıda bulunan bu kumaşın, kenevir liflerinden yapılan iplerle dokunduğu açıklandı. Bu kumaş, binlerce yıl önce yanan bir binanın zemininin altında gömülüydü. Kazı başkanı Profesör I. Hodder, kumaşın yangın sırasında yer altındaki oksijensiz ortamda kavrulup kömürleştiği için günümüze ulaşabildiğini açıkladı. Bu kumaşın dünyadaki en iyi korunmuş örnek olduğu belirtildi. Kendir liflerinden yapılan halat ve yelkenler, gemiciliğin 4 bin yıl önce gelişmesi sırasında yararlı olmuştu. Yakın zamana kadar bu halatlar çoğu gemide kullanılmaktaydı. Kenevir ve kendir aynı bitkidir ve halk arasında kenevirden yapılan halatlara kendir de denilmektedir. Bazı kenevir bitki türlerinin çiçek ve üst yaprakları geçmişte olduğu gibi, günümüzde de ilaç yapımında kullanılmaktadır. Sümerlerin 4400 yıl önceden kalan kil tabletinde çok sayıda bitkisel ilacın kullanımı anlatılır. Bu bitkisel ilaçların bazılarında kenevir kullanıldığı sanılmaktadır. Çok sayıda bitkisel ilacın yer aldığı, 2650 yıl önce Asurlular tarafından yazılmış olan bir kil tablette kenevirin ilaç olarak kullanılışı anlatılır.

Kenevir sapi ve lifleri

Kenevirin yasaklanması

Kenevir lifi elde edilen bitkinin bilimsel adı Cannabis sativa'dır ve bu bitkinin boyu 5-6 metreye ulaşır. Türkiye'de ve çoğu ülkede, uyuşturucu olduğu için yasaklanan Hint keneviri veya marihuana olarak bilinen bitkinin bilimsel adı ise Cannabis indica'dır. Üretimi yasak olan marihuana bitkisinin uyuşturucu özelliği, bitkinin içerdiği yüksek miktardaki tetrahidrokannabinol adlı kimyasal madde nedeniyledir. Genellikle kenevirin ABD tarafından 1937'de yasaklandığı

söylenir ancak konu daha eskiye uzanır. ABD’de kenevir üretimi 1619’da İngiltere’nin teşvikiyle başladı ve ABD ekonomisine 300 yıl boyunca önemli katkılar sağladı. New York’ta 1860’da çıkan bir yasada kenevir, zehirli madde sayıldı ve kenevir içeren ilaçların etiketine zehir içerir yazılması emredildi. ABD’de 1906’da çıkartılan yasayla kenevir ve bazı zararlı maddeleri içeren ilaçların etiketine bu maddelerin adlarının yazılması zorunlu oldu. ABD’de 1935’te; tetrahidrokannabinol miktarı %0,3’ten fazla olan kenevir türleri uyuşturucu olarak kabul edildi. Ardından 1937’de çıkan yasayla ABD’de reçete ile satış dışında marihuana ve kenevirin satışı yasaklandı. Endüstriyel amaçlı kenevir üretimi kontrollü olarak serbestti ama üretim çok düşüktü. Ancak II. Dünya Savaşı sırasında; askerler için üniforma, çadır ve halat üretmek amacıyla ABD’de kenevir üretim kampanyası başlatıldı. Üretimi artırmak amacıyla 1942’de “Zafer İçin Kenevir” adlı kısa bir film hazırlatıldı. Son olarak 2018’de Başkan Trump’ın onayladığı yasayla, ABD’de endüstriyel kenevir üretimi serbest bırakıldı. Endüstriyel kenevirlerde tetrahidrokannabinol miktarının %0,2’den fazla olmaması istenir. Son yıllarda çok sayıda ülkede endüstriyel amaçlı kenevir üretimi için tetrahidrokannabinol miktarı düşük kenevir türleri geliştirildi. Ülkemizde sınırlı sayıda şehirde, özel izinle endüstriyel kenevir üretilmekte olup TÜBİTAK’ın desteğiyle tetrahidrokannabinol miktarı düşük kenevir türleri geliştirilmektedir.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü